

Het visuele van verwondering
Door Rosa de Rijk

In de documentaire *Is the Man Who is Tall Happy?* (2013) komt filosoof Noam Chomsky telkens op een ding terug: het belang van de verwondering, waar volgens hem alle kennis begint. In de [vorige brief](#) schreef SPU125 in Spe-redactielid Iris hierover, en zette mij voor de vraag wat verwondering voor mij betekent.

Verwondering begint voor mij bij een waarneming die je aanzet ergens beter of als nieuw naar te kijken. Soms overvalt het me hoe iets wonderlijks in een tafereel besloten lijkt te liggen. De mieren bijvoorbeeld, die sinds kort de vochtige hoekjes van mijn woonkamer hebben gekoloniseerd, droegen vanochtend een dode wesp weg die in de vensterbank lag te drogen. Het leek net een begrafenisstoet. Ik dook over de bankleuning om het tafereel nauwgelet te volgen. Terwijl ik over de leuning hing deed mijn verwondering me denken aan een film die ik een paar avonden ervoor had gekeken, *Her* (2013).

In de film wordt commercieel liefdesbrievenschrijver Theodore na zijn scheiding verliefd op zijn *operating system* Samantha. Samantha is een soort van Siri, maar dan met een bewustzijn en een zachte, wat hese stem. Hoewel ze geprogrammeerd is met een encyclopedische kennis, is ze wat praktische knowhow betreft een onbeschreven blad. Dus neemt Theodore Samantha in de vorm van zijn smartphone mee de wereld in. De cameraleens steekt net boven zijn borstzak uit zodat ze om zich heen kan kijken. Samantha krijgt geen genoeg van de dingen die ze ziet, of het nou de kermis, het strand of de stad is. Theodore begint de dingen die hij al jaren voor lief neemt te herwaarderen en kijkt met steeds meer verwondering naar de wereld. Wanneer zijn ex-vrouw bij het lang uitgestelde tekenen van de scheidingsdocumenten opmerkt dat hij er voor zijn doen fris uitziet, zegt hij: 'I guess it's just been nice to be with someone who's excited about the world.'

Een parallel tussen dit verhaal en Chomsky's pleidooi voor verwondering is makkelijk te trekken. *Her* moedigt de kijker aan om zich te verwonderen. Die verwondering zit niet alleen in het liefdesverhaal, maar komt ook voort uit hoe je deze op het scherm ziet voltrekken. Samantha heeft geen lichaam, maar ook geen virtuele avatar. Ze heeft slechts een stem. Hoewel hun gesprekken meestal getuigen van 'normale' wittebroodsweken, zien we dat Theodore slechts zijn telefoon heeft om vast te houden, met een stem om zich in te nestelen in plaats van warme armen. Het begrip van verliefdheid en samen zijn wordt uitgedaagd omdat het zonder de veronderstelde randvoorwaarden van elkaar kunnen zien en voelen ook blijkt te kunnen bestaan. Een interessante film om te kijken in tijden van noodgedwongen communicatie via Zoom en anderhalve meter afstand.

In *Is the Man Who is Tall Happy?* gebeurt ook iets interessants op visueel gebied. De geïnterviewde wijsgeer verschijnt maar heel zelden in beeld. In plaats daarvan worden we geprikkeld door Gondry's pulserende illustraties die het gesprek verbeelden. Ze maken de concepten waar Chomsky over praat soms behapbaar; als het over 'digitale oneindigheid' gaat zien we oneindige vertakkingen op het scherm. Maar op andere momenten spelen de illustraties juist met wat Chomsky vertelt. De springerige, kleurrijke illustraties suggereren daarnaast meer snelheid en levendigheid dan het ietwat stroef lopende theoretische gesprek. Gondry geeft het in de introductie van de film al aan: 'Animation is clearly the interpretation of its author [...] the audience is constantly reminded that they are not watching reality.' Het publiek wordt bij animatie aangespoord om zelf te bepalen wat het wil geloven en wat niet, omdat het er dik bovenop ligt dat animatie geen realistische weergave van de werkelijkheid probeert te zijn. Een heel geschikte manier om het publiek zich te laten verwonderen terwijl ze luisteren naar een filosoof die de voordelen daarvan bepleit.

Voor mij hangt verwondering onlosmakelijk samen met het visuele – de zwarte mieren die daar aan het zwoegen zijn tegen de witte vensterbank. Zowel *Her* als *Is the Man Who is Tall Happy?* gooit de

ervaring van de kijker op de schop, verandert de manier waarop je de inhoud kan begrijpen. Misschien kun je daar nog verder in gaan. Kun je je voorstellen dat je de documentaire op zou zetten als een soort podcast, net als dat je Samantha in *Her* alleen hoort, en hoe zou dat je begrip van de documentaire veranderen? Wat gebeurt er met de verwondering zonder het visuele? Deze vragen stel ik aan het volgende SPUI25 in Spe-redactielid in deze briefwisseling.